

Salomeja ZAKSAITĖ

Teisės instituto Teisinės sistemos
tyrimų skyriaus tyrėja
Gedimino pr. 39 / Ankštoji g. 1,
LT-01109 Vilnius
Tel.: (8 5) 210 16 75
El. p.: *salomeja@teise.org*

Dr. Ieva LUKOŠIŪTĖ-STANIKŪNIENĖ

Lietuvos antidopingo agentūros direktorė
Žemaitės g. 6, LT-03117, Vilnius
Tel.: (8 5) 230 55 43
El. p.: *ieva.lukosiute@antidopingas.lt*

NETEISĖTO DISPONAVIMO SPORTE DRAUDŽIAMOMIS MEDŽIAGOMIS IR METODAIS KRIMINALIZAVIMO PROBLEMOS

Vis didesnis dėmesys sportui Europos Sąjungos ir pasaulio mastu, garbingos kovos puoselėjimui, sąžiningam žaidimui bei rūpinimasis sportininkų ir visos visuomenės sveikata neaplenkia ir baudžiamųjų teisiųjų bei kriminologinių tyrimų sričių. Straipsnyje analizuojama neteisėto disponavimo dopingu (sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais) samprata, teisinis reglamentavimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos šalyse. Atsižvelgiant į teismų praktiką bei mokslinius biomedicininis ir kriminologinius tyrimus, analizuojamas minėtų veiksmų pavojingumas bei paplitimas, nubrėžiamos kriminalizavimo gairės Lietuvos Respublikai ir siūlomi konkretūs Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymai bei pakeitimai.

ĮVADAS

Šio straipsnio išėities taškas – Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (toliau – UNESCO)¹ Konvencijos prieš dopingo vartojimą sporte 8 str. 1 ir 2 d., kuriose numatyta, jog Konvenciją pasirašiusios šalys prirėikus turi imtis reikiamų priemonių, apribojančių neteisėtą disponavimą sporte

¹ Tarptautinė UNESCO konvencija prieš dopingo vartojimą sporte (Žin., 2006, Nr. 65–2390).

draudžiamomis medžiagomis ir metodais.² Lietuvos Respublikos Seimas UNESCO Konvenciją ratifikavo 2006 m. gegužės 2 d. Kitas kertinis dokumentas – Baltoji knyga dėl sporto³ ir jos 2.2 skyrius, kuriame nurodyta, jog prekyba dopingu šalyse narėse turi būti traktuojama taip pat, kaip ir prekyba nelegaliais vaistais ar narkotikais.⁴

Pažymėtina, kad beveik visose Europos Sąjungos šalyse priimti antidopingo įstatymai. Tačiau kriminalizacijos detalės skiriasi – net jei šalys kriminalizuoja atitinkamus veiksmus, tai atliekama nevienodai. Šalys narės turi skirtingas pozicijas, ypač jos skiriasi dėl bausmių sporto teisėje ir baudžiamojoje teisėje.⁵ Tai sąlygoja svarstymai, kas turi būti baustina ir kas ne. Daugelyje šalių disponavimas dopingu be tikslo platinti (angl. *possession*) nėra baudžiamas. Kai kuriais atvejais disponavimas dopingu baudžiamas pagal bendrus įstatymus, susijusius, pavyzdžiui, su neteisėta vaistų apyvarta.⁶ Lietuvos kontekste svarbu išanalizuoti, kaip (ar) mūsų šalyje įgyvendinamas minėtas UNESCO konvencijos straipsnis bei kokios kliūtys egzistuoja ir kokius teisės aktus rekomenduotina papildyti ar (ir) keisti. Šio straipsnio trijose dalyse bandoma atsakyti į šiuos

² „*Prireikus valstybės, šios Konvencijos Šalys, patvirtina priemones, apribojančias draudžiamųjų medžiagų ir metodų gavimą, siekdamas apriboti tokių medžiagų ar metodų vartojimą sporte, išskyrus vartojimą, grindžiamą leidimu vartoti gydymui. Tokios priemonės apima priemones prieš neteisėtą jų pardavimą sportininkams bei priemones šiuo tikslu, skirtas kontroliuoti gamybą, vežimą, importą, platinimą ir pardavimą. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, patvirtina ar tam tikrais atvejais skatina atitinkamus jų jurisdikcijai priklausančius subjektus patvirtinti priemones, skirtas užkirsti kelią ir apriboti draudžiamųjų medžiagų ir metodų vartojimą sporte ir jų laikymą, išskyrus atvejus, kai vartojimas yra grindžiamas leidimu vartoti gydymui.*“ Tarptautinės UNESCO konvencijos prieš dopingo vartojimą sporte 8 str. 1 ir 2 d. (Žin., 2006, Nr. 65–2390). Pažymėtina, jog sporte draudžiami metodai gali būti ne tik apgaulingas veikimo būdas, pavyzdžiui, nuosavo kraujo perpylimas, bet ir daiktai ar daiktų grupės, pavyzdžiui, lašelinių ar kateterių sistemos.

³ Europos Komisijos Baltoji knyga dėl sporto. Europos Bendrijos, 2007. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/wp_on_sport_lt.pdf.

⁴ Angl. „*There is one other central message in section 2.2 of the White Paper. It is just one sentence and its reads as follows: “The Commission recommends that trade in illicit doping substances be treated in the same manner as trade in illicit drugs throughout the EU.”* Objektivumo dėlei, būtina pažymėti, jog angl. *drugs* nagrinėjamajame kontekste galėtų būti verčiami ir kaip narkotinės medžiagos, ir kaip „*vaistai*“. Prekybos dopingu kriminalizavimas. Europos Sąjungos konferencija dėl antidopingo. 2009 m. gegužės 13–15 d. Atėnai. *Michal Krejza*, Europos Komisijos atsakingasis asmuo už sportą. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/sport/library/doc/c2/michal_krejza_speech.pdf.

⁵ Ten pat.

⁶ Ten pat.

klausimus. Pirmoje dalyje pateikiama neteisėto disponavimo draudžiamomis medžiagomis ir metodais samprata bei teisinis reglamentavimas; antroje dalyje aiškinamasi, kiek pavojingi ir kiek aktualūs bei paplitę yra minėti veiksmai; trečioje dalyje apžvelgiama Europos Sąjungos valstybių patirtis ir nubrėžiamos kriminalizavimo gairės Lietuvos Respublikai.

NETEISĖTO DISPONAVIMO DOPINGU (SPORTE DRAUDŽIAMOMIS MEDŽIAGOMIS IR METODAIS) SAMPRATA IR TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Formaliąja prasme neteisėto disponavimo sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais sąvokos Lietuvos Respublikos teisėje nėra. Ši formuluotė konstruojama atsižvelgiant į tarptautinius dokumentus, Europos Sąjungos valstybių teisės aktus ir nacionalinės teisinės bazės specifiką. Straipsnio kontekste ši formuluotė reiškia draudžiamų medžiagų ir metodų, nurodytų Draudžiamajame sąrašė,⁷ neteisėtą gaminimą, įgijimą, laikymą, gabenimą, siuntimą ar realizavimą. Pabrėžtina, jog sporte draudžiamų medžiagų ir metodų *vartojimo* minėta formuluotė neapima.

Nors nagrinėjama sąvoka nėra tiesiogiai įtvirtinta nacionalinėje teisėje, tarptautiniuose dokumentuose, kurie yra privalomi Lietuvai, minėti veiksmai teisiškai reglamentuoti. Taigi galime kalbėti apie tam tikrą įstatyminės bazės nesubalansuotumą, tačiau ne visiškai (absoliučias) teises spragas. Veiksmai, susiję su neteisėtu disponavimu sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais, reglamentuojami šiais nacionaliniais ir tarptautiniais teisės aktais: Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymu, jau minėta tarptautine UNESCO konvencija prieš dopingo vartojimą sporte, Pasauliniu antidopingo kodeksu, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksu, Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatyme įtvirtinta dopingo sąvoka ir draudimas vartoti dopingą. **Dopingas**, remiantis Kūno kultūros ir sporto įstatymo 2 str. 2 d., – tai sportininko organizmo fizinę ir psichinę veiklą skatinantys arba slopinantys, pavojų jo sveikatai keliantys preparatai ir meto-

⁷ Draudžiamasis sąrašas (angl. *Prohibited List*) – draudžiamasis medžiagas ir metodus įvardijantis sąrašas. Draudžiamasis sąrašas yra Pasaulinės antidopingo agentūros kodekso priedas. UNESCO konvencija pripažįsta Kodeksą, atitinkamai pripažįsta ir Draudžiamąjį sąrašą.

dai, vartojami pajėgumui laikinai padidinti ir sudarantys sąlygas nesąžiningai varžytis. Dopingo ir jo metodų sąrašą nustato tarptautinė antidopingo agentūra (angl. *WADA*). Akcentuotina, jog šiuo metu tarptautiniuose dokumentuose vietoje dopingo sąvokos vartojama išsamesnė formuluo­ tė – sporte draudžiamos medžiagos ir metodai. Šiame straipsnyje šios dvi formuluo­ tės (dopingas arba sporte draudžiamos medžiagos ir metodai) vartojamos kaip sinonimai. Minėto įstatymo 46 str. įtvirtintas draudimas vartoti dopingą: sportininkams draudžia­ ma vartoti, o gydytojams, sporto specialistams ir kitiems asmenims – skirti, skatinti ir versti vartoti dopingą ar taikyti jo metodus, uždraustus Pasaulinės antidopingo agentūros ir tarptautinių sporto organizacijų. Asmenims, vartoju­ siems, skatinusiems, vertusiems vartoti dopingą ar taikyti jo metodus, taikomos tarptautinių ir Lietuvos sporto organizacijų numatytos sankcijos.

Oficialios (valstybinės) institucijos, taikančios sankcijas sportininkams

– Lietuvos antidopingo agentūra ir sporto federacijos. Sankcijų taikymo me­ chanizmas yra toks: dopingo kontrolę vykdo sertifikuoti pareigūnai, turintys Lietuvos antidopingo agentūros įgaliojimus vykdyti dopingo kontrolę. Jei do­ pingo testas teigiamas, Lietuvos antidopingo agentūra praneša apie šį faktą sporto federacijai. Atitinkama sporto federacija sudaro drausmės komisiją, analizuoja pažeidimą ir skiria sankciją. Sankcija gali būti skiriama ne tik sportininkui, bet ir sportininką aptarnaujančiam personalui – treneriams, sporto medikams, ma­ sažuotojams ir kt. Tam, kad sankcija būtų skiriama sportininką aptarnaujan­ čiam personalui, turi būti pakankamai įrodymų, jog jie žinojo apie dopingo vartojimą.

Taip pat pabrėžtina, jog sportininkams už draudžiamų preparatų bei me­ todų vartojimą **dažniausiai sankcijas taiko ne vien tik valstybinės instituci­ jos**. Tam tikros sankcijos sportininkams, vartojantiems dopingą, numatytos sportininkų ir sporto klubų kontraktuose, kaip antai kontrakto nutraukimas prieš terminą ir atlyginimo nemokėjimas. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje⁸ nurodyta, jog ieškovas R. S. kreipėsi į teismą ir nurodė, kad 1998 m. birželio 15 d. su atsakovu Vilniaus (duomenys neskelbtini) krepšinio klubu pasirašė kontraktą, pagal kurį įsipareigojo žaisti atsakovo komandoje iki 2000 m. gegužės 15 d., o atsakovas įsipareigojo sumokėti 140 000 JAV dole-

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės mėn. 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-602.4.

rių (560 000 Lt), išmokant 7 000 JAV dolerių (28 000 Lt) mėnesinį atlyginimą. 1999 m. kovo 18 d. jis (ieškovas) gavo atsakovo pranešimą, kad kontraktas yra nutraukiamas (vadovaujantis kontrakto 7.3, 7.5, 7.8, 7.10, 17, 21.3 ir 23 p.) ir atsakovas atsisako vykdyti sutartyje numatytus piniginius įsipareigojimus. Pagal kontrakto 21.3 p., atsakovas turi teisę nutraukti sutartį prieš terminą tais atvejais, **kai žaidėjas vartoja dopingą**, piktnaudžiauja alkoholiniais gėrimais, be svarbių priežasčių nevykdo įsipareigojimų, numatytų sutartyje (pavyzdžiui, pažeidžia sportinį režimą treniruočių, stovyklų ar varžybų metu, netinkamai elgiasi buityje), taip pat kitais Lietuvos Respublikos įstatymų numatytais atvejais. Ieškovo teigimu, nė vieno iš minėtų pažeidimų jis nepadarė, todėl kontraktas buvo nutrauktas neteisėtai.⁹

Lietuvos Respublikos **administracinių teisės pažeidimų kodekse**¹⁰ (toliau – ATPK) numatyta administracinė atsakomybė už kontrabandą, kai neteisėtai gabenamų privalomų pateikti muitinei daiktų vertė neviršija 250 minimalių gyvenimo lygių (MGL) dydžio sumos (210 str.); už neteisėtą narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimą ar laikymą nedideliais kiekiais arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimą be gydytojo paskyrimo (44 str.); už teisės aktų, reglamentuojančių su narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) susijusią veiklą, pažeidimą (44² str.). Sporte draudžiamoms medžiagoms, patenkančioms į narkotinių ar psichotropinių medžiagų kategoriją, taikomos bendrosios ATPK normos ir nors nėra specialiųjų normų, neteisėta būtų teigti, jog administracinė atsakomybė už neteisėtą disponavimą dopingu nedideliais kiekiais apskritai nekyla.

Lietuvos Respublikos **baudžiamajame kodekse** (toliau – BK) numatyta atsakomybė už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis. Taigi tos sporte draudžiamos medžiagos, kurios patenka į narkotinių ar psichotropinių medžiagų kategoriją, yra traktuojamos kaip pastarosios ir yra uždraustas jų: 1) neteisėtas disponavimas be tikslo jas platinti (BK 259 str.); 2) neteisėtas disponavimas turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu (BK 260 str.); 3) narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimas nepilnamečiams (BK 261 str.); 4) įrenginių narkotinėms ar psichotropinėms medžiagoms gaminti

⁹ Ten pat.

¹⁰ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Žin., 1985, Nr. 1–1).

gaminimas arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų gamybos technologijų ar instrukcijų rengimas (BK 262 str.); 5) lenkimas vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas (BK 264 str.); 6) neteisėtas disponavimas pirmos kategorijos narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 266 str.); 7) teisėto disponavimo narkotinėmis, psichotropinėmis, stipriai veikiančiomis ar nuodingosiomis medžiagomis taisyklių pažeidimas; 8) kontrabanda (BK 199 str. 2d.). Dėl BK 199 str. 1 d. yra tam tikrų neaiškumų, ar ji galėtų būti taikoma sporte draudžiamų medžiagų ir metodų kontrabandos atveju, tačiau tie neaiškumai yra susiję ne su pačia nusikalstamos veikos sudėtimi, o su tuo, kad Lietuvoje nėra patvirtintas Draudžiamųjų medžiagų ir metodų sąrašas. Kitaip tariant, Lietuva dar neišreiškė savo pozicijos, ar *visos*, ar tik *tam tikros* UNESCO Konvencijos numatyta sąrašė įvardytos medžiagos ir metodai bus traktuojamos vienodai, ar už visų medžiagų bei metodų kontrabandą bei neteisėtą disponavimą bus baudžiama taip pat.

Pagrindinis tarptautinis dokumentas, reglamentuojantis su dopingo vartojimu bei su neteisėtu disponavimu dopingu susijusius klausimus, yra **Pasaulinis antidopingo kodeksas** (angl. *WAD Code*) (toliau – Kodeksas) kartu su tarptautiniais standartais (Draudžiamuoju sąrašu, Leidimų vartoti gydymui standartais) ir geriausios praktikos modeliais bei rekomendacijomis (tai – vientisas dokumentas). Nauja Kodekso redakcija įsigaliojo 2009 m. Kodeksas yra nevyriausybinis dokumentas ir nėra teisiškai privalomas valstybėms.¹¹ Teisiškai privaloma yra UNESCO Konvencija prieš dopingą sporte, priimta 2005 m. ir įsigaliojusi 2007 m.¹² Teigiama, jog ši Konvencija yra viena iš sėkmingiausių tarptautinių konvencijų – ji buvo labai greitai ratifikuota ir įsigaliojo.¹³ Būtent Konvencija suteikia teisinį pagrindą vyriausybėms ir įpareigoja laikytis Kodekso. Taip pat pažymėtina, kad 2003 m. Pasaulio konferencijoje dėl sporto Kopenhagoje 2003 m. kovo mėn. valstybės priėmė Kopenhagos deklaraciją Dėl

¹¹ Daugelyje valstybių toks nevyriausybinis (angl. *a non-governmental*) dokumentas nėra teisiškai privalomas. Dėl to valstybės prisijungė prie tarptautinės UNESCO konvencijos tam, kad jų nacionalinė politika sutaptų su WADA kodeksu. <http://www.wada-ama.org/en/Anti-Doping-Community/Governments/>.

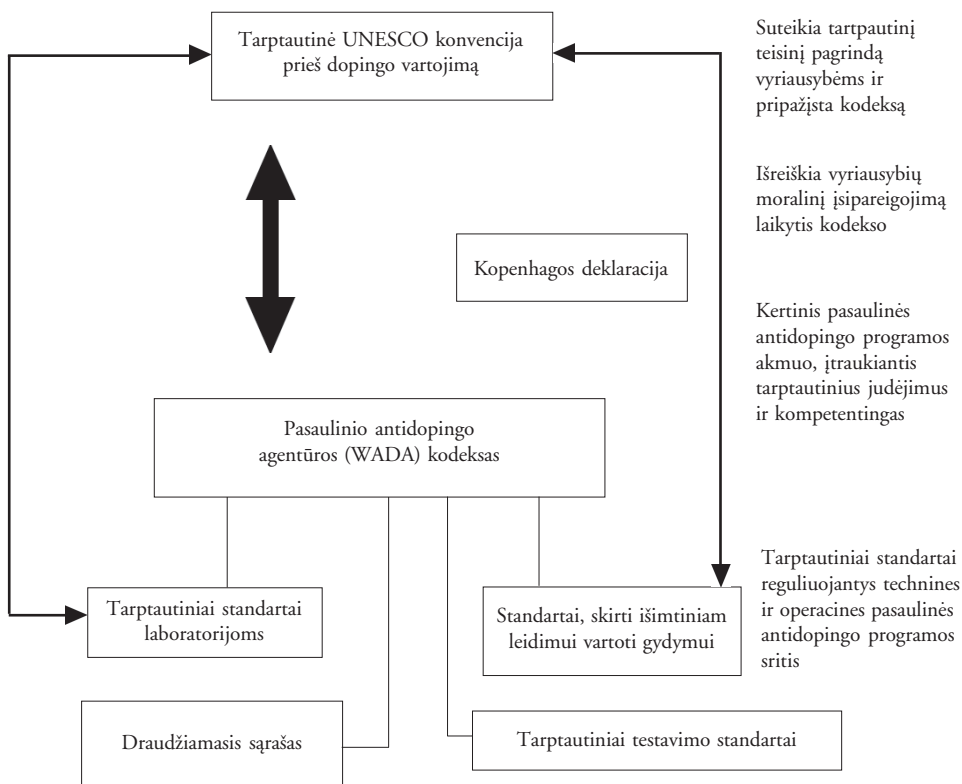
¹² Paryžius, 2005 m. spalio 19 d. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001425/142594m.pdf#page=2>.

¹³ *Paul Marriot Lloyd*, atsakingasis asmuo už UNESCO konvenciją prieš dopingo vartojimą sporte, UNESCO antidopingo programos specialistas. International Convention against Doping in Sport. Congress Manual: Biomedical Side Effects of Doping. Europos Sąjungos projektas. Tarptautinis simpoziumas 2006 m. spalio 21 d., Miunchenas, Vokietija, p. 1.

antidopingo sporte. Deklaracija yra politinis dokumentas, kuriuo valstybės patvirtino savo ketinimus pripažinti ir įgyvendinti Kodeksą.

Grafiškai santykis tarp Tarptautinės antidopingo konvencijos, Kopenhagos deklaracijos ir Kodekso pavaizduotas *schema*je.¹⁴

Schema. Tarptautinių antidopingo standartų tarpusavio santykis.

Kodekso 10.3.2 str. numatyta drausminė atsakomybė už 2.7 ir 2.8 str. pažeidimus: neteisėtą prekybą sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais bei draudžiamosios medžiagos davimą, draudžiamojo metodo naudojimą arba bandymą duoti (naudoti). Sankcija yra ne mažesnis kaip keturių metų diskvalifikavimo laikotarpis iki diskvalifikavimo visam laikui, išskyrus atvejį, kuris

¹⁴ Ten pat, p. 5.

atitinka sąlygas, nurodytas 10.5 str.¹⁵ Jeigu į pažeidimą įtraukiamas nepilnametis, pažeidimas laikomas ypač sunkiu ir, jeigu jį įvykdo sportininko pagalbini personalas, už pažeidimus, kitus nei specifinių medžiagų vartojimas, nurodytus 4.2.2 str., sportininko pagalbiniam personalui skiriama diskvalifikacija iki gyvos galvos ir visam gyvenimui atimama teisė verstis tam tikra veikla. Taip pat pažymėtina, jog draudžiama padėti, skatinti, kurstyti ar kitaip bendrininkauti pažeidžiant Kodeksą. Akcentuotina, jog Kodekso subjektai yra sportininkai, turintys teisę dalyvauti tarptautinėse varžybose, ir sportininkams padedantis personalas – bet kuris treneris, instruktorius, vadybininkas, agentas (atstovas), komandos personalas, oficialūs atstovai, pagalbinių medicinos personalo darbuotojai, tėvai ar bet koks asmuo, padedantis atletui dalyvauti varžybose (Kodekso priedas, sąvokos).¹⁶ Matyti, jog subjektų sąrašas gana platus, vis dėlto, jis neapima visų galimų subjektų. Antidopingo taisyklių pažeidimu nelaikomi tie atvejai, kuomet sportininkui ar kitam asmeniui, dirbančiam su sportininko pagalbiniu personalu ar palaikančiam ryšius su juo, skirtas diskvalifikavimo laikotarpis. Tačiau nacionalinės sporto federacijos gali patvirtinti savo taisykles, draudžiančias tokį elgesį.¹⁷

Taip pat svarbu pažymėti, jog WADA rekomenduoja tiems, kurie yra susiję su dopingą vartojančiais sportininkais arba dangsto dopingo vartojimą, taikyti daug griežtesnes sankcijas negu sportininkams, kurių testai buvo teigiami. Kodekso komentatoriai teigia, kad pranešti apie sportininko pagalbinių personalo pažeidimus yra labai svarbus atgrasantis žingsnis antidopingo politikoje.¹⁸

Manytina, jog trečiųjų asmenų atsakomybę reikia išplėsti nacionalinėje teisėje numatant su sportu susijusių ir nesusijusių asmenų atsakomybę už neteisėtą disponimą sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais bei jų kontrabandą. Tai, be kita ko, atitinka ir Europos Bendrijos, ir Pasaulinės antidopingo agentūros politiką, remiantis kuria dilemą galima išspręsti koncentruojantis ne tik ties galutiniais dopingo vartotojais – atletais – bet ir ties tais, kurie sudaro sąlygas vartoti. Baltojoje knygoje plėtojama idėja, jog dopingas tapo ne tik antidopingo agentūrų,

¹⁵ 10.5 WAD kodekso straipsnyje numatytas diskvalifikavimo laikotarpio panaikinimas arba sumažinimas ypatingomis aplinkybėmis.

¹⁶ Pasaulinės antidopingo agentūros (WADA) kodeksas, 2009 m. Prieiga per internetą: http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/WADA_Anti-Doping_CODE_2009_EN.pdf, p. 127.

¹⁷ Pasaulinės antidopingo agentūros (WADA) kodeksas, 2009 m. 2.8 str. Komentarai. Prieiga per internetą: http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/WADA_Anti-Doping_CODE_2009_EN.pdf, p. 24.

¹⁸ Ten pat, 10.3.2 str. Komentarai, p. 53.

bet ir visų teisėsaugos institucijų problema.¹⁹ WADA taip pat palaiko šį požiūrį: 2008 m. WADA priėmė Supratimo Memorandumą,²⁰ kuriame formalizuotas jos bendradarbiavimas su INTERPOLU, o 2009 m. vasarį seminare Šveicarijoje WADA vadovas *John Farey* pažymėjo, jog be vyriausybių sunku apriboti daugybę slaptų tinklų internete, užsiimančių dopingo preparatų realizavimu ir gabenimu.²¹

Apibendrinant teigtina, kad Lietuvos Respublikos nacionalinė teisinė bazė suderinta su tarptautiniais dokumentais dopingo vartojimo srityje, tačiau ir formaliu, ir teleologiniu (tikslu) aspektu nėra subalansuota ir nėra suderinta su tarptautiniais dokumentais neteisėto disponavimo dopingu kontekste. Kitaip tariant, sportininkų atsakomybei realizuoti Lietuvoje teisinės bazės pakanka, tačiau trečiųjų asmenų atsakomybei realizuoti teisinė bazė nėra tinkama. Kituose straipsnio skyriuose nagrinėjamas trečiųjų asmenų atsakomybės kriminalizavimo tikslingumas, tuo tikslu vertinamas pavojingų veiksmų žalingumas ir paplitimas, apžvelgiama valstybių, įtvirtinusių trečiųjų asmenų atsakomybę, teisinė bazė ir teismų praktika.

NETEISĖTO DISPONAVIMO DOPINGU PAVOJINGUMAS IR PAPLITIMAS

Lietuvos Respublikoje sprendžiant ar veikas reikia (de)kriminalizuoti, įvertinamas veikos pavojingumas. Pavojingumas yra būtinas nusikalstamos veikos požymis, todėl šis požymis nagrinėjamas neteisėto disponavimo dopingu aspektu.

Kaip jau minėta, pats dopingo vartojimas teisine prasme Lietuvos Respublikoje draudžiamas remiantis WAD kodeksu bei Kūno kultūros ir sporto įstatymu. Todėl straipsnyje dopingo vartojimo kriminalizavimo klausimas nėra keliamas, nors pavojingumo aspektu neteisėtas disponavimas dopingu ir dopingo vartojimas yra susiję veiksmai. Akcentuotina, jog neteisėtas disponavimas dopingu kelia rimtą grėsmę sporto integralumui bei sportininkų sveikatai dėl įvairių priežasčių.

¹⁹ Valstybių narių teisėsaugos institucijos (pasieniečiai, nacionalinė ir vietos policija, muitinė ir t. t.), Pasaulio antidopingo agentūros akredituotos laboratorijos ir Interpolas turėtų plėtoti partnerystę, siekdami laiku ir saugiai keistis informacija apie naujus dopingo preparatus ir su dopingu susijusią veiklą. Europos Komisijos Baltoji knyga dėl sporto 2.2 skyrius. Europos Bendrijos, 2007. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/sport/whitepaper_lt.pdf.

²⁰ INTERPOLO spaudos pranešimas. Prieiga per internetą: <http://www.interpol.int/public/ICPO/PressReleases/PR2009/PR200906.asp>.

²¹ Prekybos dopingu kriminalizavimas. Europos Sąjungos konferencija dėl antidopingo. 2009 m. gegužės 13–15 d. Atėnai. *Michal Krejza*, Europos Komisijos atsakingasis asmuo už sportą. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/sport/library/doc/c2/michal_krejza_speech.pdf.

Pirmiausia, neteisėtas rezultatyvumą gerinančių medžiagų vartojimas ir draudžiamųjų metodų taikymas **kelia rimtą grėsmę sportininkų sveikatai**. Plačiaja prasme dopingas sukelia neigiamus biomedicininis efektus širdies ir kraujagyslių, raumenų ir skeleto, reprodukcinei, endokrininei, imuninei ir kvėpavimo sistemoms.²² Siauresne prasme konkretūs preparatai gali sukelti konkrečias ligas. Pavyzdžiui, steroidų vartotojai rizikuoja patirti su psichine sveikata susijusias problemas, širdies bei kraujagyslių ir kepenų ligas, gali drastiškai pakisti jų reprodukcinės funkcijos ir atsirasti kitų sveikatos sutrikimų. Žmogaus augimo hormono vartotojai rizikuoja susirgti vėžiu, turėti skydliaukės sutrikimų, gali per greitai augti kaulai. Remiantis *Parisotto* (2004) tyrimu, nuo 1988 iki 1990 metų mažiausiai 18 Europos dviratininkų mirė nuo eritropoetino sukulto širdies funkcijos nepakankamumo.²³ Realią dopingo preparatų grėsmę atleto sveikatai liudija ir jurisprudencija Vokietijoje, nes, kaip rodo faktai, dopingo preparatų skyrimas buvusioje Vokietijos Demokratinėje Respublikoje (toliau – VDR) buvo įprasta praktika. *Manfred Ewald*, 1961–1988 m. buvęs VDR gimnastikos ir sporto federacijos prezidentas, nuteistas vienerių metų ir dešimt mėnesių laisvės atėmimo bausme atidedant jos vykdymą (vok. *auf Bewährung*) už anabolinių steroidų sąlygotus **sveikatos sutrikdymus – padėjimą sutrikdyti sveikatą** (vok. *Beihilfe für Körperverletzung*) – dvidešimčiai aukštos klasės sportininkų.²⁴ *Manfred Ewald* buvo nuteistas už tuo metu galiojusio baudžiamojo kodekso (VDR BK 33 str.) pažeidimą. **Taip pat Vokietijos Federalinis Teismas** (vok. *Bundesgerichtshof*) **patvirtino, kad šiems nusikaltimams netaikoma senatis**, nes jie sistemingai VDR nebuvo tiriami kaip nustatyta ir ankstesniu Vokietijos Federalinio Teismo 2000 m. sprendimu, kuriuo buvo atmesta sporto gydytojo apeliacija dėl nuteisimo už **sveikatos sutrikdymą**. Gydytojas buvo nuteistas už anabolinių steroidų – vyriškų seksualinių hormonų skyrimą devynioms nepilnametėms plaukikėms VDR nuo 1975 iki 1984 m. Mergaitės ir jų tėvai nebuvo informuoti apie dopingo skyrimą. Vėliau joms **sutriko hormonų ir medžiagų apykaita**,

²² Plačiau leidinyje: Congress Manual: Biomedical Side Effects of Doping. Europos Sąjungos projektas. Tarptautinis simpoziumas 2006 m. spalio 21 d., Miunchenas, Vokietija.

²³ *Stewart B., Smith A. C. T. Drug Use in Sport: Implications for public Policy // Journal of Sport and Social Issues*, 2008, 32, p. 278–298.

²⁴ Beschluss vom 5. September 2001 – 5 StR 330/01 – Karlsruhe, den 17. September 2001. Prieiga Federalinio Teismo duomenų bazėje: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=67c81e9cd061537cb2d2dbba38658891&nr=22421&pos=4&anz=8>.

taip pat buvo padaryta nepataisoma **žala kepenims ir kitiems organams**. Federalinis Teismas nustatė, kad valstybės skatintai buvusiai dopingo skyrimo nepilnamečiams politikai ir jos padariniams senatis netaikoma.²⁵

Antra, veiksmai, susiję su draudžiamų preparatų bei metodų vartojimu, stato į **mažiau palankią padėtį sąžiningus sportininkus**. Sportininkai, siekiantys sportinių rezultatų sąžiningomis priemonėmis, nukenčia, nes jų pasirodymas gali būti blogesnis. Tai yra rimtas paaiškinimas ir kontrargumentas dopingo legalizavimo šalininkams, kodėl dopingas apskritai draudžiamas – esą jei dopingas nebūtų draudžiamas, visi sportininkai būtų priversti vartoti draudžiamas medžiagas, nes kitaip aukštų sportinių rezultatų pasiekti būtų neįmanoma. Pažymėtina ir tai, kad dopingo vartojimas meta šešėlį (viktimizuoja) ant daugumos sportininkų, nevartojančių rezultatyvumą gerinančių medžiagų. 2000 m. rugsėjo mėn. pateiktoje Jungtinių Amerikos Valstijų beisbolo lygos ataskaitoje nurodyta, kad „švarūs“ sportininkai turi tris pasirinkimus: a) varžytis su dopingo vartotojais žinant, kad jie gali pralošti tiems, kas turi mažiau skrupulų; b) atsisakyti sporto; c) vartoti dopingą, kad išsilaikytų žaidimo aikštelėje.²⁶ Objektyvumo dėlei, būtina paminėti, kad kritinėse sporto filosofijos bei sporto sociologijos studijose apskritai kvestionuojama sąžiningo elgesio sporte sąvoka bei tikslas ir teigiama, kad fundamentalūs sporto principai verti palaikymo ir apsaugos, tačiau iš to menka nauda, jei niekas iš tikrųjų nežino, kokie tie principai yra.²⁷ Ši realistiškai sarkastiška pozicija suprantama, tačiau vis dėlto, šiame straipsnyje laikomasi tradicinės nuostatos, jog viena iš pamatinių sporto savybių yra (sunki) sąžininga kova ir šią kovą reikia branginti, atitinkamai siekti, kad dopingo sporte būtų kiek įmanoma mažiau.

Trečia, dopingu daroma ypač **didelė žala jauniems sportininkams ir visiems paaugliams**. Sportininkais šiuolaikinėje visuomenėje žavimasi, o paaugliai mėgina sekti jų pavyzdžiu. Galbūt tai padeda paaiškinti, kodėl 6,1 proc. Amerikos paauglių bent vieną kartą gyvenime vartojo steroidus be gydytojo recepto.²⁸ Biofizine prasme paaugliams dopingo vartojimas kelia ypač rimtą žalą, nes jie ir

²⁵ Beschluss vom 9. Februar 2000 – 5 StR 451/99 – Karlsruhe, den 17. Februar 2000. Prieiga Federalinio Teismo duomenų bazėje: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=67c81e9cd061537cb2d2dbba38658891&nr=22629&pos=7&canz=8>.

²⁶ Jungtinių Amerikos Valstijų aukščiausiosios beisbolo lygos ataskaita. Prieiga per internetą: www.files.mlb.com/summary.pdf.

²⁷ *Moller V. The Doping Devil*. Denmark, Germany, 2008, p. 165.

taip patiria hormoninius svyravimus. Jau cituotoje Beisbolo lygos ataskaitoje teigiama, kad steroidų vartojimo lygis tarp studentų svyruoja nuo 3 iki 6 proc. Tai reiškia, kad reiškinys yra akivaizdžiai plačiai paplitęs. *Don Hooton*, kurio sūnus nusizudė po steroidų vartojimo, sukūrė *Taylor Hooton* fondą, kovojantį su steroidų vartojimu. 2005 m. *Don Hooton* nurodė, kad netinkami pavyzdžiai tarp profesionalių atletų yra pagrindinis katalizatorius, kurstantis steroidų vartojimą tarp vaikų. Jo teigimu, vaikai gerbia tokius atletus ir nori būti tokie „sėkmingi“ kaip jie.²⁹

Reziumuojant teigtina, jog remiantis teismų praktika, moksliniais tyrimais bei moksline doktrina, neteisėtas disponavimas sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais neabejotinai yra pavojingas ir visiškai atitinka šią kriminalizavimo sąlygą.

Veiksmų, susijusių su neteisėtu disponavimu sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais **paplitimas Lietuvos Respublikoje** galėtų parodyti problemos aktualumą ir kartu (faktinį) tų veiksmų pavojingumą. Lietuvoje teismų praktikos nėra gausu, tačiau atsirado vienas atvejis nagrinėtas visose trijose teisminėse instancijose. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškino teisės taikymo klausimus, kuomet asmuo buvo nuteistas *inter alia* už dopingo preparatų kontrabandą Švedijoje ir buvo būtina rasti atitinkančias normas Lietuvos BK. A. Š. Švedijos karalystės Geteborgo apylinkės teismo 2003 m. liepos 11 d. nuosprendžiu už padarytus nusikaltimus nuteistas pagal Įstatymo (1968: 64) dėl baudmės už narkotikus 3 str., Įstatymo (1991: 1969) dėl kai kurių dopingo preparatų uždraudimo 3a str., Ginklų įstatymo (1996: 67) 9 str. 1 d., Įstatymo (2000: 1225) dėl baudmės už kontrabandą 13 str. dešimties metų laisvės atėmimo bausme. Padaryti nusikaltimai nuosprendyje įvardyti kaip stambaus masto narkotikų nusikaltimas, stambaus masto dopingo nusikaltimas, ginklų nusikaltimas ir stambaus masto neteisėta kontrabandinė veikla. Pagal 1983 m. Europos nuteistųjų asmenų perdavimo konvenciją A. Š. perduotas iš Švedijos Karalystės atlikti bausmę Lietuvos Respublikoje. Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2005 m. sausio 21 d. nutartimi pripažinta, kad nuteistojo A. Š. padarytos veikos, už kurias jis nuteistas Švedijos Karalystėje, **atitinka Lietuvos Respublikos BK 199 str. 2 d.**,

²⁸ National Centers for Disease Control and Prevention. National Youth Risk Behaviour Survey <http://cdc.gov/yrrb>, 2003. Cituota iš *Paul Marriot Lloyd*, jis yra atsakingasis asmuo už UNESCO antidopingo konvenciją, UNESCO antidopingo programos specialistas. International Convention against Doping in Sport. Congress Manual: Biomedical Side Effects of Doping. Europos Sąjungos projektas. Tarptautinis simpoziumas 2006 m. spalio 21 d., Munchenas, Vokietija, p. 2.14.

²⁹ Jungtinių Amerikos Valstijų aukščiausiosios beisbolo lygos ataskaita. Prieiga per internetą: www.fles.mlb.com/summary.pdf.

267 str. 1 d. ir 253 str. 1 d. numatytas nusikaltimų sudėtis. Atsižvelgiant į tai, kad A. Š. nuteistas 10 m. laisvės atėmimo bausme ir į tai, kad Lietuvos Respublikos BK 199 str. 2 d. sankcijoje numatytas maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis yra taip pat 10 m., nutartimi nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje šis nuteistasis turi atlikti 10 m. laisvės atėmimo bausmę pataisos namuose.³⁰

Manytina, jog dopingo preparatų kontrabanda Lietuvos Respublikos BK atitiko **199 str. 2 d.** – šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų ar kitų strateginių prekių, nuodingųjų, stipriai veikiančių, narkotinių, psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Šiuo atveju didelių kvalifikavimo keblumų Lietuvos teismams neiškilo, nes kartu su dopingu buvo gabenami ir ginklai, ir narkotikai, tačiau kyla klausimas, kaip būtų buvę, jei žmogus būtų nuteistas Švedijoje tik pagal įstatymą dėl kai kurių dopingo preparatų uždraudimo, o dopingo preparatai nesutaptų su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis ar jų pirmtakais.

Panašūs klausimai kyla ir analizuojant pastarųjų metų patirtį: 2010 m. vasario 26 d. buvo sustabdytas lengvasis automobilis, kuriame rasta rudos spalvos kelioninis lagaminas ir popierinė dėžė, kuriuose buvo 100 000 vienetų tablečių „*Metandienon Methandrostenoloni 0,005 g*“ pakuotės (lapeliai) su užrašais rusų kalba.³¹ Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kelmės rajono policijos komisariatas atliko ikiteisminį tyrimą, pagal nusikaltimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 259 str. 1 d. požymius (neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti). Sulaikyti anaboliniai steroidai buvo skirti Klaipėdoje esančiam sveikatingumo centrui.³²

Nagrinėjamais atvejais sporte draudžiamos medžiagos sutapo su narkotinėmis, todėl buvo rasta BK normų, kuriomis remiantis buvo įmanoma inkriminuoti tam tikrą sudėtį. Tačiau jeigu medžiagos nesutaptų su narkotinėmis, iškiltų keblumų.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. birželio mėn. 5 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 2A-43/2006.

³¹ Methandienon Methandrostenolone (metandienonas) yra anabolinis androgeninis egzogeninis steroidas. Jis dėl savo veikimo charakteristikos yra priskiriamas vaistiniams preparatams, kurie sporte naudojami kaip dopingas ir Lietuvoje nėra užregistruoti. Tik nedidelė dalis anabolinių androgeninių egzogeninių steroidų yra registruojami Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, pvz., Lietuvoje yra užregistruotas Retabolil 5 proc., kurio sudėtyje yra nandroloni decanoas – nandrolonas, priklausantis tai pačiai anabolinių androgenų egzogeninių steroidų grupei kaip metandienonas.

³² Kelmės rajono policijos komisariato 2010 m. spalio mėn. pateikti duomenys.

Lietuvos **žiniasklaidoje** minėtas klausimas taip pat jau buvo keliamas. Pareigūnai, ilgai ieškoję, kaip turi kvalifikuoti tokį pažeidimą, įsitikino, kad Lietuvoje tokiems asmenims atsakomybė nenumatyta – už juos Lietuvoje atsako tik sportininkai ir su sportu susiję asmenys,³³ o platintojai atsakomybės išvengia, nors kitose Europos šalyse tokia atsakomybė numatyta. Pareigūnas *R. Sarpas* patikino, esą kol kas sulaikytąsias tabletes tiria ekspertai, tačiau jei paaiškės, kad jose nėra jokių psichotropinių medžiagų, išskyrus dopingą, pareigūnai bus priversti siuntą gražinti gabentojams. Antidopingo agentūros vadovė *Ieva Lukošūtė* dienraščiui „Respublika“ 2006 m. nurodė, kad ši problema išties aktuali, tačiau iki šiol ja nebuvo susidomėta, nes Antidopingo agentūra įkurta vos prieš metus. Agentūra tais pačiais metais kreipėsi į Seimo jaunimo ir sporto reikalų komisiją ir paprašė parengti Dopingo preparatų kontrolės įstatymą.³⁴ Iki šiol įstatymas nėra parengtas, nors tam tikri pozityvūs (institucinio koordinavimo bei įstatymo projekto rengimo) žingsniai ta linkme jau yra žengiami.

Apibendrinant neteisėto disponavimo dopingu pavojingumą bei paplitimą, teigtina, kad šie veiksmai neabejotinai pavojingi: jie kenkia patiems sportininkams, jų sąžiningiems konkurentams ir visai visuomenei, ypač jaunajai kartai. Šių veiksmų paplitimą Lietuvoje tiksliai įvertinti sudėtinga, tačiau hipotetiškai galima teigti, kad problema yra opi: jau iškilo teisinio kvalifikavimo problemų, tai reiškia, jog tokie veiksmai realybėje yra neabejotinai vykdomi, tačiau tikėtina, jog dalis pažeidėjų nepatraukiami baudžiamojon atsakomybėn.

NETEISĖTO DISPONAVIMO SPORTE DRAUDŽIAMOMIS MEDŽIAGOMIS BEI METODAIS KRIMINALIZAVIMAS EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE

Šiame skyriuje analizuojama Europos Sąjungos valstybių, kurios palyginti neseniai priėmė atitinkamus įstatymus, patirtis. Kai kuriose jų netgi buvo atlik-

³³ WADA kodekso 2.8 str.: *Administration or Attempted administration to any Athlete In-Competition of any Prohibited Method or Prohibited Substance, or administration or Attempted administration to any Athlete Out-of-Competition of any Prohibited Method or any Prohibited Substance that is prohibited Out-of-Competition, or assisting, encouraging, aiding, abetting, covering up or any other type of complicity involving an anti-doping rule violation or any Attempted anti-doping rule violation.*“ (P. 24). Prieiga per internetą: http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/WADA_Anti-Doping_CODE_2009_EN.pdf.

³⁴ Seime bremsta dopingo platintojų tramdymo įstatymas // „Respublika“. Prieiga per internetą: <http://www.kksd.lt/index.php?-635985658>.

ti moksliniai tyrimai ir teisinė bazė subalansuota taip, kad už neteisėtą disponavimą dopingo preparatais, o tam tikrais atvejais netgi už dopingo vartojimą atsakomybė (paprastai – baudžiamoji) galėtų būti taikoma ir sportininkams, ir tretiesiems asmenims. Išanalizavus šešių valstybių patirtį, siūlomos kriminalizavimo gairės Lietuvos Respublikai.

Vokietija

Vokietijos patirtis aktuali (ir kartu unikali) tuo, kad jos įstatymai antidopingo politikos atžvilgiu yra vieni iš griežčiausių ir Europos Sąjungos, ir viso pasaulio kontekste. Remiantis Vokietijos Federacinės Respublikos moksline doktrina, dopingo vartojimas patenka į bendrąją sukčiavimo nusikalstamos veikos sudėtį: už **sukčiavimą** (*Betrug*, BK 263 str.) baudžiamojon atsakomybėn gali būti patrauktas ir pats atletas, ir gydytojas, ir treneris, ir kiti tretieji asmenys. Trečiųjų (fizinių) asmenų baudžiamajai atsakomybei atsirasti taip pat aktualūs **Vaistų įstatymo** (vok. *Arzneimittelgesetz*) 6a ir 95 str. Vaistų įstatyme įtvirtinta nuostata dėl „*dopingo paskirties medikamentų draudimo*“. Įstatyme numatoma laisvės atėmimo bausmė iki trejų metų tiems, kas platina ar skiria kitiems asmenims dopingą. Didelio kiekio dopingo disponavimas be tikslo jį platinti taip pat baudžiamas pagal minėtą įstatymą.³⁵

Būtina pažymėti, jog Vokietijoje kriminalizuotas ne tik dopingo vartojimas sukčiavimo forma, bet ir skatinimas, kurstymas, padėjimas vartoti, t. y. atsakomybė nustatyta ne tik atletams, bet ir treneriams (kurie skatino vartoti rezultatyvumą pagerinančias medžiagas), gydytojams, kineziterapeutams, sporto administratoriams. Vis dėlto, nuomonių yra įvairių. Teoriniai argumentai prieš trečiųjų asmenų (gydytojų, trenerių) atsakomybę yra šie: 1) neegzistuoja dėsningas priežastinis ryšys tarp gydytojo veiksmų ir turto ar turinės teisės įgijimo;³⁶ kitaip tariant, tai, kad gydytojas ar treneris pataria, kokius preparatus vartoti, paprastai nereiškia, jog atletas praturtės, o atsitiktinis priežastinis ryšys nėra pakankamas (*Linck, 1987*); 2) *J. Fritzweiler* taip

³⁵ 6(a) str. 2(a) Vok. *Gesetz über den Verkehr mit Arzneimitteln (Arzneimittelgesetz – AMG)*, priimtas 1976 m., paskutiniai pakeitimai 2009 09 28 I 3172, (3578).

³⁶ Vok. „*Linck verneint generell einen Betrug, da ein Kausalzusammenhang zwischen Irrtums-erregung und Vermögensverfügung nicht gegeben sei.*“ *Linck J. Doping und Staatliches Recht // NJW, 1987, p. 2545–2551.* Cituota iš *Die strafrechtliche Verantwortung des Arztes beim Doping // Deutsche Zeitschrift für Sportmedizin, Jahrgang 52, Nr. 5 (2001).* Prieiga per internetą: www.zeitschrift-sportmedizin.de/Inhalt/images/heft0501/a02_0501.pdf.

pat neigia priežastinį ryšį tarp patarimo, kokius preparatus vartoti ar paties dopingo vartojimo ir praturtėjimo – dėl to jis kalba apie savarankišką (hipotetinę) nusikalstamą veiką – nekonkurencingą elgesį sporto srityje.³⁷ Taigi mokslininkas siūlo įvesti naują nusikaltimo sudėtį ir nemano, jog dopingo vartojimui, lenkimui ir skatinimui vartoti galėtų būti plečiamai modifikuota sukčiavimo sudėtis.

Apibendrinant Vokietijos Federacinės Respublikos teisinį reglamentavimą bei mokslinę doktriną, pažymėtina, jog: 1) dopingo vartojimas laikomas viešojo intereso pažeidimu, už kurio vartojimą nustatyta griežčiausia – baudžiamoji – atsakomybė, nors teorine prasme Vokietijos mokslinėje doktrinoje gausu abejonių dėl dopingo vartojimo kriminalizavimo sukčiavimo nusikalstamos sudėties forma; 2) dopingo platinimas, tiekimas ar skirstymas draudžiamas Vaistų įstatymu, kuriame už tokius veiksmus numatyta laisvės atėmimo bausmė iki trejų metų.

Austrija

Austrijoje atsakomybė už antidopingo taisyklių pažeidimus numatyta **Antidopingo įstatyme**,³⁸ kurio paskirtis – susisteminti visas Austrijos Federacinės Respublikos normas, susijusias su dopingu.

Iki 2007 m. Austrijos politika dopingo vartojimo atžvilgiu nebuvo itin griežta: bendras principas buvo tas, kad sportininkams, vartojusiems dopingą (nepriklausomai nuo to mėgėjai jie ar profesionalai), baudžiamoji atsakomybė nekilo. Iki 2008 m. galiojusiame minėto įstatymo 15 str. buvo numatyta, jog nepriklausoma Dopingo kontrolės komisija tuojau pat taiko drausmines sankcijas (vok. *Disziplinarverfahren*), numatytas Nacionalinės sporto federacijos norminiuose teisės aktuose. Drausminės sankcijos galėjo būti nedelsiant skundžiamos nepriklausomai Dopingo komisijai (vok. *Dopingkontrollenrichtung*), sudarytai iš trijų narių: teisininko, farmacijos bei toksikologijos eksperto ir sporto mediko.

³⁷ Vok. „Fritzweiler negiert eine Konnexität zwischen Täuschung und Vermögensverfügung und spricht sich deshalb für einen neuen Straftatbestand aus, der dass wettbewerbswidrige Verhalten des dopenden Sportlers bestrafen soll.“ Fritzweiler J: Ein § 299 a StGB als neuer Straftatbestand für den sich dopenden Sportler? *SpuRT* (1198), p. 234–235. Cituota iš *Die strafrechtliche Verantwortung des Arztes beim Doping // Deutsche Zeitschrift für Sportmedizin*, Jahrgang 52, Nr. 5 (2001). Prieiga per internetą: www.zeitschrift-sportmedizin.de/Inhalt/images/heft0501/a02_0501.pdf.

³⁸ Bundesgesetz über die Bekämpfung von Doping im Sport (Anti-DopingBundesgesetz 2007). BGBl. I Nr. 30/2007.

Austrijos baudžiamoji politika dopingo atžvilgiu aiškiai sugriežtėjo po Žiemos Olimpinių žaidynių Turine. Italijos policija žaidynių metu surengė kratas Austrijos sportininkų gyvenamosiose patalpose, nes buvo pranešta, kad jose lankėsi dėl dopingo skandalo visam laikui diskvalifikuotas austrų treneris *V. Majer*. Neblaivus treneris bandė bėgti nuo Italijos policijos, sukėlė autoavariją ir galiausiai buvo sulaikytas. Italijos pareigūnai teigė kratos metu radę pro langus išmestų medikamentų, tarp jų vaistų nuo astmos ir antidepresantų bei panaudotų švirkštų. Penkiolikai austrų sportininkų buvo skirti papildomi dopingo kontrolės testai. 6 Austrijos slidininkai ir biatlonininkai buvo diskvalifikuoti, – jiems buvo atimta teisė dalyvauti tolimesnėse Olimpiniuose žaidynėse, vyksiančiose 2008 ir 2010 m.³⁹

Pastaruoju metu Austrija sugriežtino baudžiamąją politiką dopingo vartojimo aspektu ir nustatė baudžiamąją atsakomybę už sukčiavimą – sporte draudžiamųjų medžiagų vartojimą ar metodų taikymą dopingo tikslais. Jeigu sukčiavimo padariniai labai sunkūs (siekia 50 000 eurų žalą), numatoma maksimali 10 m. laisvės atėmimo bausmė.⁴⁰ Baudžiamoji atsakomybė už dopingo platinimą numatyta Antidopingo įstatymo 22 (a) str. 1 d. : asmenys, platinę dopingą, baudžiami laisvės atėmimu iki 6 mėnesių arba bauda – iki 360 dienos uždarbio dienų. Už tam tikrų (vienų iš pavojingiausių) dopingo preparatų (anabolinių steroidų, hormonų ir su jais susijusių preparatų) platinimą numatyta dar griežtesnė atsakomybė – iki vienerių metų laisvės atėmimo. Jeigu dopingas platinamas nepilnamečiui arba nusikalstama veika atliekama ne mažiau kaip tris kartus per pastaruosius 12 mėnesių, maksimali bausmė – 3 m. laisvės atėmimo.

Apibendrinant Austrijos Federacinės Respublikos teisinį reglamentavimą, pažymėtina, jog Austrija pasekė Vokietijos pavyzdžiu ir neseniai priskyrė tiek dopingo vartojimą, tiek neteisėtą disponavimą dopingu prie pačių pavojingiausių veiksmų, už kuriuos nustatė baudžiamąją atsakomybę. Austrijos patirtis vertinga ir tuo, kad joje jau atsiranda ir teismų praktikos, susijusios su prekyba dopingu. Austrijos teismas pranešė, kad *Bernhard Kohl*, *Michael Rasmussen* ir slidininkui *Christian Hoffmann* pareikšti kaltinimai dėl prekybos dopingu. Teismas patvirti-

³⁹ Prieiga per internetą: <http://kauno.diena.lt/dienrastis/sportas/zaidyniu-itampa-klupde-net-favoritus-35266>.

⁴⁰ Austrijos baudžiamojo kodekso (vok. *Strafgesetzbuch (StGB)*) 147 str. (1a) d. Prieiga per internetą: http://www.jusline.at/147_Schwerer_Betrug_StGB.html.

no, jog šie trys asmenys iki 2006 m. balandžio mėn. investavo iš viso 9 390 640 eurų į kraujo centrifugą ir su ja susijusią įrangą. Sportininkai naudojo įrangą tam, kad paveiktų kraują su dynepo, CERA ir kitais dopingo preparatais. Prokurorai teigė, kad jie neturi įrodymų, jog šie trys asmenys subnuomavo įrenginį kitiems sportininkams po to, kai 2008 m. rugpjūtį įsigaliojo naujasis Austrijos antidopingo įstatymas. Tik nuo to laiko jų veiksmai galėjo būti traktuojamai kaip nusikalstami baudžiamosios teisės prasme. Teismo atstovas ryšiams su visuomene teigė, kad tretieji asmenys centrifugą naudojo prieš įsigaliojant naujam įstatymui ir pridūrė, jog šiems tretiesiems asmenims pasisekė.⁴¹

Nyderlandai⁴²

Nyderlandų karalystėje nėra vieno specialaus teisės akto, skirto antidopingo teisiniui reguliavimui. Neteisėtą disponavimą dopingu reglamentuoja šie teisės aktai: Nyderlandų baudžiamasis kodeksas, 1928 m. Opiumo įstatymas ir 1958 m. Vaistų įstatymas, taip pat drausminė teisė (angl. *statutory disciplinary law*). Be to, sportininkams taikomi kiekvienos sporto šakos federacijos aktai.

Remiantis **1928 m. Opiumo įstatymo**⁴³ 2 ir 3 str. draudžiamas narkotinių medžiagų importas ir eksportas, taip pat minėtų medžiagų gamyba, platinimas, laikymas, pardavimas, paskirstymas. Už šio straipsnio pažeidimą taikomos baudžiamosios teisės sankcijos – maksimalios bausmės yra iki 6 mėnesių laisvės atėmimas arba bauda iki 11 250 eurų. Bausmės gali būti padidinamos, jei pažeidimai padaromi tyčia. Laisvės atėmimas gali būti padidintas nuo 4 iki 12 m., o bauda – iki 45 000 eurų. Asmenys, narkotinių medžiagų bandę gauti suklautojus gydytojo receptą, baudžiami ta pačia tvarka. Opiumo įstatymo įgyvendinimas priklauso policijos, muitinės, Teisingumo ir Vidaus reikalų ministerijų kompetencijai. Pagrindinė problema ta, kad Opiumo įstatymas nedraudžia visų preparatų, draudžiamų Pasaulinės antidopingo agentūros (WADA). Įstatymas apima narkotines medžiagas, į kurias patenka tik tam tikri dopingo preparatai (amfetaminas, kokainas ir kt.).

⁴¹ Prieiga per internetą: <http://www.playthegame.org/news/detailed/austrian-court-drops-criminal-doping-case-against-cyclists-kohl-and-rasmussen-4809.html>

⁴² Parengta pagal Anti-doping Legislation in the Netherlands. Prieiga per internetą: http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/Dutch_Legislation_Concerning_Doping_Jan_2007.pdf

⁴³ Priimtas 1928 m., aktuali redakcija 2002 m. liepos 13 d. Prieiga per internetą: http://www.cannabisbureau.nl/pdf/Opiumwet_EN_29nov2004.pdf

1958 m. Farmacijos įstatymo⁴⁴ tikslas – užtikrinti vaistų kokybę, jų saugumą bei efektyvumą. Už šio įstatymo įgyvendinimą atsakinga Sveikatos, gerovės bei sporto ministerija ir Teisingumo ministerija. Užtikrinant, kad vaistų rinka veiktų sklandžiai, būtinos licencijos verstis farmacine praktika, o kiekvienas vaistas turi būti licencijuotas. Remiantis įstatymo 3 str., draudžiama importuoti, prekiauti bei laikyti nelicencijuotus medicininius produktus arba produktus, kurių licencijos buvo panaikintos.

Dėl dopingo sporte, šis įstatymas aktualus anabolinių steroidų, augimo hormono bei eritropoetino atvejais. Asmenys, kurie nėra farmacininkai ir kurie šių medžiagų įsigijo be gydytojo recepto ar suklastoję receptą, baudžiami laisvės atėmimo arba baudos bausmėmis (iki 6 mėnesių laisvės atėmimo arba iki 250 eurų bauda).

Esama tam tikrų įstatymo probleminių aspektų: baudžiama tik už tokių anabolinių steroidų netinkamą įgijimą, kurie yra registruoti kaip licencijuojami medicininės paskirties medikamentai. Dar vienas niuansas yra tas, kad nedraudžiamas licencijuotų medicininių produktų turėjimas „savęs gydymui“ (angl. *self-medication*).

Šis įstatymas taikomas palyginti dažnai: daug asmenų buvo nuteista už neteisėtą prekybą anaboliniais steroidais ar kitais licencijuotais mediciniais produktais ar jų pirkimą.⁴⁵

Olandijos **Baudžiamajame kodekse**⁴⁶ sporte draudžiamos medžiagos ir metodai tiesiogiai neregamentuojami. Vis dėlto, egzistuoja tam tikros (bendrosios) normos, kurios gali būti taikomos dopingo platinimo atveju.

Jeigu dopingo pardavimas sąlygoja sportininko mirtį, taikomas 307 str. (angl. *wrongful death*). Jei sportininkas rimtai suserga (jis susargdinamas) ir jam reikalingas gydymas, taikomas 308 str. (angl. *wrongful injury*). Jei asmeniui parduodami dopingo preparatai, ir juos pardavęs asmuo žinojo apie dopingo žalą sveikatai, tačiau neinformavo pirkėjo, jam taikomas BK 174 str. (angl. *selling goods, knowing the harmful nature for life or health, but choosing not to inform the buyer of this*). Bausmės už 174 str. numatytus nusikaltimus labai griežtos: laisvės atėmi-

⁴⁴ Parengta pagal Anti-doping Legislation in the Netherlands. Prieiga per internetą: http://www.wadama.org/rtecontent/document/Dutch_Legislation_Concerning_Doping_Jan_2007.pdf.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Nyderlandų baudžiamasis kodeksas, priimtas 1881 m. kovo 3 d., Stb. 35; pakeistas 1995 m. gruodžio 6 d., Stb. 592.

mas iki 15 m. arba bauda iki 45 000 eurų. Asmeniui, tiesiogiai nesusijusiam su dopingo preparatų pirkimu ar pardavimu, tačiau neįspėjusiam pirkėjo apie jų žalą sveikatai ir gyvybei, taikomas BK 175 str. Šis straipsnis galėtų būti taikomas sporto klubų savininkams, žinantiems, jog jų klubuose prekiaujama anabolinais steroidais, tačiau nesiimantiems priemonių sustabdyti prekybą. 175 str. numatyta sankcija – laisvės atėmimas iki 6 mėnesių arba bauda iki 11 250 eurų.

Pažymėtina, jog baudžiama ir už dopingo preparatų pardavinėjimą „juodojoje rinkoje“. Asmuo, pardavęs maisto produktus, gėrimus ar medicininės paskirties produktus ir žinojęs, kad jie pagaminti be teisinio pagrindo, bet neįspėjęs pirkėjų, baudžiamas pagal BK 330 str. 1 d. laisvės atėmimu iki 2 m. arba bauda iki 45 000 eurų.

Gydytojams už skatinimą vartoti dopingą numatyta ir drausminė, ir baudžiamoji atsakomybė. 1997 m. Sveikatos apsaugos profesijų įstatyme numatyti veiksmai, kuriuos gali atlikti tik atitinkamą kvalifikaciją turintys asmenys. Pavyzdžiui, profesionaliai rūpintis ar patarti atletui gali tik gydytojas arba fizioterapeutas. Tuo atveju, jei atitinkamos kvalifikacijos asmenys pažeidžia taisykles, jie baudžiami drausmine tvarka, taip pat jiems gali būti taikomos baudžiamojose teisėje numatytos sankcijos – Baudžiamojo kodekso 96 str. Maksimali bausmė – 4 500 eurų bauda arba laisvės atėmimas iki vienerių metų.

1996 m. Nyderlandų sporto asociacija parengė gaires terapeutams, dirbantiems su sportininkais (oland. *Richtlijnen voor artsen omtrent het sportmedisch handelen*).⁴⁷ Šiose gairėse draudžiama išrašyti receptus vaistams, kurie būtų vartojami kaip dopingas. Pažeidus gaires taikomos Olandijos Karalystės Medikų Asociacijos (KNMG) nustatytos sankcijos, t. y. **statutinė (drausminė) atsakomybė**.

Apibendrinant teisinį reglamentavimą Nyderlanduose, atkreiptinas dėmesys į šiuos aspektus: 1) normos, susijusios su neteisėtu disponavimu draudžiamomis sporte medžiagomis, išdėstytos keliuose įstatymuose, kurie ne visiškai ir ne visada tinka sporto sričiai; 2) už dopingo vartojimą, skatinimą vartoti, laikymą ar platinimą gali kilti tiek baudžiamoji, tiek drausminė atsakomybė.

Švedija

Švedijoje neteisėtas disponavimas dopingu bei jo vartojimas reglamentuojamas Švedijos karalystės įstatyme, kuriuo draudžiami tam tikri dopingo prepa-

⁴⁷ Prieiga per internetą: <http://www.sportgeneeskunde.com/uploads/487/423/VSG170.pdf>.

ratai.⁴⁸ Įstatymo 1 str. nustatyta, kad įstatymas taikomas: 1) sintetiniams anaboliniams steroidams; 2) testosteronui ir jo dariniams; 3) augimo hormonui; 4) cheminėms medžiagoms, kurios padidina testosterono ar augimo hormono kiekį. Pastebėtina, jog įstatymas neapima visų dopingo preparatų, numatytų UNESCO Konvencijos Draudžiamajame sąrašė.

Įstatymo 2 str. nustatyta, jog išskyrus medicininius ar mokslinius tikslus, šios medžiagos negali būti: 1) importuojamos; 2) perleidžiamos; 3) gaminamos; 4) įsigijamos su tikslu perleisti; 5) parduodamos; 6) laikomos ar 7) vartojamos. Asmuo, tyčia pažeidęs 2 str. 2–7 dalis, baudžiamas laisvės atėmimu iki 2 m. Importo atveju taikomos sankcijos, numatytos Kontrabandos įstatyme. Priklausomai nuo dopingo kiekio, nusikaltimas gali būti pripažįstamas nesunki (angl. *petty*) arba sunkiu (angl. *grave*). Baudžiamoji atsakomybė nepašalina drausminės ar civilinės atsakomybės.

Danija

Danijos karalystės įstatymo Dėl tam tikrų dopingo preparatų draudimo⁴⁹ 1 str. nustatyta, jog įstatymas taikomas: 1) anaboliniams steroidams; 2) testosteronui ir jo dariniams bei kitoms medžiagoms, sukeliančioms androgeninį efektą; 3) augimo hormonui; 4) eritropoetinui ir kitoms panašioms medžiagoms, padidinančioms eritrocitų kiekį kraujyje; 5) kitoms medžiagoms, padidinančioms augimo hormono kiekį, testosterono kiekį ar eritropoetino kiekį. Sveikatos apsaugos ministerija gali nustatyti ir kitas medžiagas, kurioms būtų taikomas šis įstatymas.

Įstatymo 3 str. nustatyta, jog dopingo preparatai negali būti gaminami, importuojami, eksportuojami, jais negali būti prekiaujama, jie negali būti paskirstomi ar laikomi, išskyrus medicininius ar mokslinius tikslus.

Už pažeidimus, numatytus įstatymo 3 str., taikoma baudžiamoji atsakomybė tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims – bauda arba laisvės atėmimas iki 2 m. Pažymėtina, jog Danijoje **nėra kriminalizuotas dopingo vartojimas**. Kalbant apie įstatymo įgyvendinimą, reikia pasakyti, jog Danijoje paprastai pa-

⁴⁸ Act Prohibiting Certain Doping Substances (1991: 1969). Prieiga per internetą: http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/National_Laws_Swedish_Act.pdf.

⁴⁹ Act on Prohibition of Certain Doping Substances. Act no. 232 of 21 April 1999 (In force). Prieiga per internetą: http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/Act_Prohibition_Certain_Doping_Substances_Denmark.pdf.

našios teismų praktikos atsiranda tada, kai asmenys užsiima neteisėta ir narkotinių medžiagų, ir dopingo preparatų apyvarta, bet beveik nėra praktikos, susijusios tik su dopingu. Tiesa, vienoje Vakarų Danijos Aukštojo Teismo byloje 2002 UfR 1311 nustatyta, kad kaltinamasis per trejus metus importavo dopingo preparatų už 500 000 Danijos kronų ir perpardavė už 400 000 Danijos kronų. Už įvykdytą nusikaltimą buvo skirta 4 mėnesių laisvės atėmimo bausmė.⁵⁰

Apibendrinant Danijos ir Švedijos teisinį reglamentavimą, pažymėtini tokie aspektai: 1) šiose abiejose Skandinavijos šalyse kriminalizuotas dopingo gaminimas, importavimas, platinimas, skirstymas; 2) abiejose šalyse teisinis reglamentavimas gana lakoniškas, nelabai preciziškas, neišsamus; įstatymai taikomi ne visiems dopingo preparatams, kuriuos draudžia Pasaulinė antidopingo agentūra; 3) abiejose šalyse numatytos panašios sankcijos – laisvės atėmimas iki 2 m. arba bauda.

Ispanija

Ispanijoje už dopingo vartojimą ir su tuo susijusius veiksmus nustatoma drausminė atsakomybė (ne baudžiamoji). Drausmines sankcijas taiko sporto federacijos. Jų veiksmai gali būti skundžiami Sporto komitetui, kurio nariai privalo turėti teisinį išsilavinimą. Su dopingo vartojimu susiję klausimai įtvirtinti Sveikatos apsaugos ir kovos su dopingu įstatyme.⁵¹ Tokią valstybės poziciją sudėtinga vertinti pozityviai ar negatyviai, matyt, tiesiog nuspręsta, jog efektyviausiai dopingo vartojimo bei neteisėto disponavimo dopingu problemas gali spręsti ne baudžiamosios teisės teisėjai, o sporto organizacijų vadovybė. Įdomi sporto teisės tyrinėtojos *M. J. Mimiague* nuomonė, – mokslininkė teigia, kad drausminė teisė (angl. *disciplinary law*) sporto kontekste yra ne kas kita kaip „privati baudžiamoji teisė, taikoma sporto federacijų“.⁵²

⁵⁰ Interviu su Danijos antidopingo komisijos vadovu *prof. J. Evald*.

⁵¹ 20263 Public General Act 7/2006, of 21st November, on the protection of health and the fight against doping in sport. Prieiga per internetą: http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/Official_Gazette_Spanish_State.pdf.

⁵² *Mimiague M. J.* The doping problem in comparative penal law (II). Prieiga per internetą: <http://www.la84foundation.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1974/ore82/ore82m.pdf>. Analizuodama drausminės atsakomybės prigimtį, mokslininkė teigia, jog drausminė atsakomybė yra neabejotinai moderniosios visuomenės bruožas. Vienas iš šiuolaikinės visuomenės ypatumų yra kolektyviškumas. Žmogus vis labiau ir labiau susijęs su įvairiomis socialinėmis grupėmis (pavyzdžiui, šeima, valstybe, religine bendruomene, sporto federacija). Taigi drausminės sankcijos yra atsakomybė, taikoma atitinkamos grupės vadovybės, o atitinkamos atsakomybės tikslas – sklandus grupės ar bendruomenės egzistavimas.

Sveikatos apsaugos ir kovos su dopingu įstatymo 13 str. 1 d. nustatyta, jog sportininkai privalo užtikrinti, kad jokia draudžiama medžiaga nepateks į jų organizmą. Už šio straipsnio pažeidimą sportininkams taikoma drausminė atsakomybė (angl. *disciplinary measures*).

Šis įstatymas taikomas sportininkams, gydytojams, treneriams, sporto klubams, komandoms, vadybininkams, laborantams (angl. *technicians*).

Pažeidimai, susiję su dopingu, skirstomi į labai sunkius (angl. *very serious*) ir sunkius (angl. *serious*). Įstatymo 14 str. numatyta, jog **labai sunkūs pažeidimai** yra draudžiamų preparatų ar metodų vartojimas, atsisakymas be teisėto pagrindo atvykti į testavimo vietą, kai to reikalauja kompetentingos institucijos, sunkūs pažeidimai, padaryti pakartotinai, apgaulingos informacijos apie draudžiamas medžiagas pateikimas, draudžiamų preparatų laikymas, kai jie nevartojami medicinos tikslams arba kai jų kiekis viršija leistinas normas, **draudžiamų preparatų ar metodų siūlymas, skirstymas, tiekimas**, sudarymas, palengvinimas, pagerinimas sąlygų vartoti draudžiamas medžiagas ar metodus, bendrininkavimas atliekant minėtus veiksmus.

Įstatymo 14.2 str. nustatyta, jog **sunkūs pažeidimai** yra neatvykimas į testavimo procedūras, kai tai vyksta ne varžybų metu (tačiau jei neatvykstama pakartotinai, pažeidimas laikomas labai sunkiu), draudžiamų preparatų ar metodų laikymas, naudojimas, apgaulingos informacijos pateikimas tuo atveju, jei preparatai ar metodai nėra labai pavojingi (išskyrus atvejus, kai pažeidimas padarytas pakartotinai), suteikimas ribotam ar neribotam laikui dopingo kontrolės licencijos įmonėms ar asmenims arba vertinasis atitinkama veikla be teisėto pagrindo.

15 str. numatyta, jog už **labai sunkius** pažeidimus **sportininkams** taikomos šios sankcijos: 1) diskvalifikavimas iš oficialių varžybų ar licencijos atėmimas nuo 2 iki 4 m. ir bauda (jei įmanoma ją skirti) nuo 3 000 iki 12 000 eurų. Už pakartotinį pažeidimą taikomas diskvalifikavimas visam laikui ir maksimali piniginei bausmė. Svarbu pažymėti, jog bausmės diferencijuojamos priklausomai nuo veikos pobūdžio (naudojimas ar kurstymas naudoti, prekyba ar siūlymas ir pan.). Bendra taisyklė ta, kad griežtesnė atsakomybė nustatoma už skatinimą vartoti dopingą nei už patį vartojimą.

Sporto klubams ir komandoms nustatomos griežtesnės sankcijos nei sportininkams (16 str.). Už labai sunkius pažeidimus klubams ir komandoms skiriama nuo 6 000 iki 24 000 eurų bauda, taip pat taškų atėmimas arba rezultatų pakeitimas ar anuliavimas. Jei į rimtą pažeidimą įtraukiamas nepilnametis arba pažeidimas padaromas pakartotinai, piniginei bauda padvigubinama.

Laboratorių darbuotojams, teisėjams, arbitrams ir kitiems asmenims, dirbantiems pagal licenciją, už labai rimtus pažeidimus uždraudžiama verstis tam tikra veikla ar užimti tam tikras pareigas nuo 2 iki 4 m. ir skiriama bauda (jei įmanoma taikyti (angl. *if applicable*)) nuo 3 000 iki 12 000 eurų. Jei į labai rimtą pažeidimą įtraukiamas nepilnametis arba pažeidimas padaromas pakartotinai – teisė užimti tam tikras pareigas arba verstis tam tikra veikla atimama neribotam laikui ir skiriama maksimali pinigine bausmė.

Už **sunkius pažeidimus** taikomos švelnesnės sankcijos. Sportininkams ir treneriams (angl. *sports people*) – diskvalifikavimas nuo 3 mėnesių iki 2 m. ir bauda (jei įmanoma skirti) nuo 1 500 iki 3 000 eurų. Sporto klubams ir komandoms skiriama bauda nuo 1 500 iki 6 000 eurų. Jei pažeidimas padaromas pakartotinai, jis laikomas labai rimtu. Laborantams, teisėjams, arbitrams ir kitiems asmenims, dirbantiems pagal licenciją už rimtus pažeidimus uždraudžiama verstis tam tikra veikla ar užimti tam tikras pareigas nuo 3 mėnesių iki 2 m. ir skiriama bauda nuo 1 500 iki 3 000 eurų. Gydytojams už rimtus pažeidimus numatytos tokios pačios sankcijos kaip ir asmenims, dirbantiems pagal licenciją.

Svarbu pažymėti, jog taikant drausminę atsakomybę, skiriamas pažeidimo įrankių ir priemonių konfiskavimas (konfiskuojamos draudžiamos vartoti medžiagos, įrenginiai, instrumentai).

Apibendrinant neteisėto disponavimo sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais teisinį reglamentavimą Ispanijoje, pažymėtini šie aspektai: 1) Ispanijoje klausimai, susiję su dopingo vartojimu, dopingo kontrole bei neteisėtu disponavimu dopingu reglamentuojami labai preciziškai; atsakomybė diferencijuojama priklausomai nuo veikos pobūdžio, subjektų, nuo pakartotinumų, nuo to, ar į pažeidimą buvo įtrauktas nepilnametis, ji priklauso ir nuo draudžiamos medžiagos pavojingumo; 2) sankcijos yra griežtos, kaip ir kitų valstybių (pavyzdžiui, Danijos, Švedijos) baudžiamojoje teisėje, vienintelis esminis skirtumas – taikoma drausminė atsakomybė, todėl nenumatoma laisvės atėmimo bausmė.

Reziumuojant trečiąjį šio straipsnio skyrių, pažymėtina:

1. Europos Sąjungos šalyse įvairiai kriminalizuojamas neteisėtas disponavimas dopingu. Bendra tendencija yra atsakomybės griežtinimas, nustatant baudžiamąją (ne tik drausminę) atsakomybę tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Kai kurios šalys, kaip antai Vokietija, Švedija ir Austrija, baudžiamąją atsakomybę nustatė netgi už dopingo vartojimą.

2. Aiškiausiai ir lakoniškiausiai neteisėtas disponavimas sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais reglamentuojamas Danijoje ir Švedijoje – šio-

še šalyse tam tikri (patys pavojingiausi) dopingo preparatai negali būti gaminami, importuojami, eksportuojami, jais negali būti prekiaujama, negali būti paskirstomi ar laikomi, išskyrus medicinos ar mokslo tikslus. Už įstatymo pažeidimus taikoma bauda arba laisvės atėmimas iki 2 m.

3. Preciziškiausias reglamentavimas Ispanijoje – šioje šalyje drausminė atsakomybė už pažeidimus, susijusius su dopingo vartojimu bei neteisėtu disponavimu juo, diferencijuojama priklausomai nuo pažeidimo sunkumo, nuo pakartotinumų, nuo to, ar į pažeidimą buvo įtrauktas nepilnametis, nuo pažeidimo subjekto. Bendra tendencija tokia, kad sportininkams nustatyta švelnesnė atsakomybė nei sporto klubams ar komandoms, kitaip tariant yra įgyvendinamos tarptautinės nuostatos, jog už vartojimą baudžiama švelniau nei už neteisėtą disponavimą sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant įgyvendinti tarptautinius dokumentus bei išvengti neatsakomybės problemos, **būtina nustatyti baudžiamąją atsakomybę** už neteisėtą disponavimą sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais. *J. Fahey* nurodė, kad per pirmuosius dešimt savo gyvavimo metų Pasaulio antidopingo agentūra gana įvairiai žvelgė į antidopingą. Jis pažymėjo, kad kovos su dopingu subjektai yra ne tik sporto organizacijos, bet taip pat ir vyriausybės, įskaitant teisės saugos institucijas. *J. Fahey* pažymėjo, jog ne visos šalys turi reikiamą teisinę bazę ir rekomendavo, jog visos valstybės turėtų išleisti įstatymus, kriminalizuojančius dopingo gamybą, aprūpinimą juo ir laikymą. Valstybėms narėms reikėtų sekti, be kita ko, Vokietijos ir Danijos pavyzdžiu.⁵³ Taigi atsižvelgiant ir į tarptautinius dokumentus, ir į teismų praktiką bei mokslinius tyrimus, pagrindžiančius neteisėto disponavimo sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais pavojingumą, taip pat ir į UNESCO konvenciją, matyti, jog būtina nustatyti baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą disponavimą sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais. Kaip minėta, Europos Komisija Baltojoje knygoje rekomendavo, kad prekyba dopingu būtų kriminalizuota panašiais pagrindais kaip ir prekyba vaistais ar narkotinėmis bei psichotropinėmis medžiagomis.⁵⁴ Todėl manytina, jog Lietuvoje

⁵³ Prekybos dopingu kriminalizavimas. Europos Sąjungos konferencija dėl antidopingo. 2009 m. gegužės 13–15 d. Atėnai. *Michal Krejza*, Europos Komisijos atsakingasis asmuo už sportą. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/sport/library/doc/c2/michal_krejza_speech.pdf.

⁵⁴ Ten pat.

racionaliausia būtų pakeisti tam tikras BK normas ir įvesti naują nusikalstamos veikos sudėtį skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, nuodingomis ir stipriai veikiančiomis medžiagomis“, ir atitinkamai pakeisti skyriaus pavadinimą. Taip pat pabrėžtina, jog už sporte draudžiamų medžiagų bei metodų kontrabandą *turėtų būti* (ir taip) taikomos BK 199 str. 1 d. (jei dopingo preparatai nepatenka į narkotinių medžiagų kategoriją) bei 2 d. (jei dopingo preparatai patenka į narkotinių medžiagų kategoriją), taigi šiuo klausimu papildomų BK pakeitimų nereikia. Todėl Lietuvos Respublikos BK būtų galima papildyti tokiu straipsniu:

„260⁽¹⁾ straipsnis. Neteisėtas disponavimas sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais

1. *Tas, kas neteisėtai gamino, igijo, laikė, gabeną, siuntė ar realizavo sporte draudžiamas medžiagas ir metodus, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą ar užsiimti tam tikra veikla atėmimu, bauda arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.*
2. *Tas kas neteisėtai gamino, igijo, laikė, gabeną, siuntė ar realizavo didelį kiekį sporte draudžiamų medžiagų ar metodų arba platino sporte draudžiamas medžiagas ir metodus nepilnamečiui, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą ar užsiimti tam tikra veikla atėmimu, bauda arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.*
3. *Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.“*

Atitinkamai reikėtų papildyti BK 7 str. 10 punktą, XXXVII skyriaus pavadinimą, 268 str. 1 d., 269 str. 1 ir 2 d.⁵⁵ Pažymėtina, kad 2010 m. lapkričio 30 d. Seime užregistruotas įstatymo projektas Nr. XIP-2723, kuriuo teikiama minėti Baudžiamojo kodekso papildymai ir pakeitimai.

Be siūlomų BK pakeitimų bei papildymų, teisinėje bazėje reikia ir daugiau pataisų. Egzistuoja būtinybė turėti aiškų draudžiamų preparatų sąrašą. Europos Sąjungos valstybės narės tokį sąrašą turi susiderinusios jį su UNESCO konvencijos sąrašu. Kaip minėta, Lietuva dar neišreiškė savo pozicijos, ar **visos**, ar tik **tam tikros** UNESCO Konvencijos sąrašė nurodytos medžiagos ir metodai bus traktuojami vienodai, ar už visų medžiagų bei metodų kontrabandą bei neteisėtą disponavimą bus baudžiama taip pat. Be to, būtina priimti atskirą Sporte draudžiamų medžiagų ir metodų kontrolės įstatymą, kuriame būtų nustatyta

⁵⁵ Už Baudžiamojo kodekso pakeitimų ir papildymų išdėstymą autorės dėkingos Lietuvos Respublikos Seimo nario V. Gedvilo padėjėjai I. Ramelytei.

veiklos, susijusios su sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais, bei jos kontrolės teisiniai pagrindai. Sporte draudžiamų medžiagų ir metodų kontrolės įstatymo įgyvendinimui gali prireikti atitinkamai papildyti Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą (pavyzdžiui, suteikti Lietuvos antidopingo agentūrai įgaliojimus surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus; administracine tvarka uždrausti dopingo reklamą, atitinkamai papildyti ATPK straipsniu, susijusiu su neteisėtu disponavimu sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais nedideliais kiekiais⁵⁶ ir pan.). Kadangi šio straipsnio apimtis neleistų išsamiai aptarti visos antidopingo politikos teisinio reglamentavimo gairių Lietuvoje, plačiau įvardyti įstatymų pakeitimai nenagrinėjami, tačiau, be abejonės, jie turėtini omenyje apgalvojant ateities perspektyvas.

IŠVADOS

1. Neteisėtas disponavimas sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais apima draudžiamų medžiagų ir metodų, nurodytų Draudžiamajame sąraše, neteisėtą gaminimą, įgijimą, laikymą, gabenimą, siuntimą ar realizavimą. Remiantis UNESCO konvencijos prieš dopingo vartojimą sporte 8 str., minėti veiksmai turi būti draudžiami nacionalinėje teisėje priimant reikiamus baudžiamųjų įstatymų pakeitimus ar papildymus, apribojančius neteisėtą disponavimą dopingu.

2. Neteisėtas disponavimas sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais yra pavojingas dėl daugelio priežasčių: tai žalinga sporto integralumui bei garbingai kovai ir nuo to nukenčia sąžiningi atletai; tai pavojinga sveikatai ir nuo to kenčia patys dopingą vartojantys sportininkai; tai kenkia visai visuomenei, ypač jaunimui, linkusiam greitai susižavėti sportininkais ir norinčiam tiek pozityvia, tiek negatyvia prasme būti panašiais į juos.

3. Turėtina omenyje Vokietijos, Austrijos, Olandijos ir Danijos patirtis kriminalizuojant neteisėtą disponavimą sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais. Lietuvai vienas iš racionaliausių kelių – BK XXXVII skyriuje sukurti naują nusikalstamos veikos sudėtį, apimančią neteisėtą disponavimą sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais. Taip pat tam, kad dopingas būtų skiriamas nuo narkotinių medžiagų bei vaistų, būtina patvirtinti Draudžiamų medžiagų bei metodų sąrašą, suderinus jį su UNESCO konvencijos sąrašu.

⁵⁶ Minėti pakeitimai ir papildymai numatyti 2010 lapkričio 30 d. įregistruotame ATPK pakeitimų ir papildymų projekte Nr. XIP-2722.

LITERATŪRA

I. Teisės aktai

1. Austrijos antidopingo įstatymas (vok. *Bundesgesetz über die Bekämpfung von Doping im Sport*. BGBl. I Nr. 30/2007).
2. Austrijos baudžiamasis kodeksas (vok. *Strafgesetzbuch (StGB)*). 1974 01 23, 1974/60, paskutiniai pakeitimai 2010 gruodžio 1.
3. Danijos karalystės įstatymas dėl tam tikrų dopingo preparatų draudimo (angl. *Act on Prohibition of Certain Doping Substances*). Act no. 232 of 21 April 1999 (In force).
4. Europos Komisijos Baltoji knyga dėl sporto. Europos Bendrijos, 2007. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/wp_on_sport_lt.pdf.
5. Ispanijos karalystės įstatymas dėl sveikatos apsaugos ir kovos su dopingu. 20263 Public General Act 7/2006, of 21st November, on the protection of health and the fight against doping in sport.
6. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios, 1985, Nr. 1–1.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89–2741.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33–1014.
9. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas // Valstybės žinios, 2008, Nr. 47–1752.
10. Nyderlandų karalystės baudžiamasis kodeksas, priimtas 1881 m. kovo 3 d., Stb. 35; pakeistas 1995 m. gruodžio 6 d. Stb 592.
11. Nyderlandų karalystės bioetikos centro ir Utrechto universiteto gairės terapeutams, dirbantiems su sportininkais (oland. *Richtlijen voor artsen omtrent het sportmedisch handelen*). Prieiga per internetą: <http://www.sportgeneeskunde.com/uploads/487/424/VSG1471.pdf>.
12. Nyderlandų karalystės opiumo įstatymas, priimtas 1928 m., aktuali redakcija 2002 m. liepos 13 d.
13. Pasaulinės antidopingo agentūros (WADA) kodeksas, 2009 m. Prieiga per internetą: http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/WADA_Anti-Doping_CODE_2009_EN.pdf.
14. Švedijos karalystės įstatymas dėl tam tikrų dopingo preparatų draudimo (angl. *Act Prohibiting Certain Doping Substances*) (1991: 1969).
15. Tarptautinė UNESCO konvencija prieš dopingo vartojimą sporte // Valstybės žinios, 2006, Nr. 65–2390.
16. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (vok. *Strafgesetzbuch*), priimtas 1871 m., paskutiniai pakeitimai 2008 10 31 I 2149.

17. Vokietijos Federacinės Respublikos gydymo įstatymas (vok. *Gesetz über den Verkehr mit Arzneimitteln (Arzneimittelgesetz – AMG)*), priimtas 1976 m., paskutiniai pakeitimai 2009 09 28 I 3172, (3578).

II. Mokslinės publikacijos

18. *Die strafrechtliche Verantwortung des Arztes beim Doping // Deutsche Zeitschrift für Sportmedizin*, Jahrgang 52, Nr. 5 (2001). Prieiga per internetą: www.zeitschrift-sportmedizin.de/Inhalt/images/heft0501/a02_0501.pdf.

19. International Convention against Doping in Sport. Congress Manual: Biomedical Side Effects of Doping. Europos Sąjungos projektas. Tarptautinis simpoziumas 2006 m. spalio 21 d., Miunchenas, Vokietija.

20. *Ioannidis G.* Legal Regulation of Doping in Sport: The Case for the Prosecution. Prieiga per internetą: www.buckingham.ac.uk/publicity/academics/articles/ioannidis-lrodis.pdf.

21. *Mimiague M. J.* The doping problem in comparative penal law (II). Prieiga per internetą: <http://www.la84foundation.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1974/ore82/ore82m.pdf>.

22. *Moller V.* The Doping Devil. Denmark, Germany, 2008.

23. *Stewart B., Smith A. C. T.* Drug Use in Sport: Implications for public Policy // *Journal of Sport and Social Issues*, 2008, 32.

III. Teismų praktika

24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. birželio mėn. 5 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 2A-43/2006.

25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla 2K-23/2004.

26. Tarptautinio sporto arbitražo teismo sprendimas *Lazutina v. IOC CAS 2002/A/370*.

27. Vokietijos Federalinio Teismo sprendimas. Beschluss vom 5. September 2001 – 5 StR 330/01 – Karlsruhe, den 17. September 2001.

28. Vokietijos Federalinio Teismo sprendimas. Beschluss vom 9. Februar 2000 – 5 StR 451/99 – Karlsruhe, den 17. Februar 2000.

IV. Kiti šaltiniai

29. „Anti-doping Legislation in the Netherlands. Prieiga per internetą: http://www.wadama.org/rtecontent/document/Dutch_Legislation_Concerning_Doping_Jan_2007.pdf.

30. Jungtinių Amerikos Valstijų aukščiausios beisbolo lygos ataskaita dėl anabolinių steroidų ir kitų rezultatyvumą gerinančių medžiagų vartojimo. Prieiga per internetą: www.files.mlb.com/summary.pdf.

31. Prekybos dopingu kriminalizavimas. Europos Sąjungos konferencija dėl antidopingo. 2009 m. gegužės 13–15 d. Atėnai. *Michal Krejza*, Europos Komisijos atsakingasis asmuo už sportą. http://ec.europa.eu/sport/library/doc/c2/michal_krejza_speech.pdf.

Salomeja ZAKSAITĖ
Law Institute

Dr. Ieva LUKOŠIŪTĖ-STANIKŪNIENĖ
Lithuanian Antidoping Agency

ILLEGAL DISPOSAL OF PROHIBITED SUBSTANCES AND METHODS IN SPORT: ISSUES OF CRIMINALIZATION

Summary

The increasing focus on clean sport, perceptions of fair play and general concern of public health also reflect in the legal and criminological research areas. The article deals with the concept of legal regulation of illegal disposal of prohibited substances and methods in sport in the context of Lithuanian and other European Union countries law. In view of the biomedical and criminological research as well as case analysis of the prevalence and dangerousness of said actions, the article provides the guidelines for the criminalization and proposes specific additions to the Criminal Code of the Republic of Lithuania. The most rational way is to set criminal responsibility for illegal disposal of doping considering already existing laws related with illegal disposal of drugs. Such a way does not contradict with entire legal system of Lithuanian criminal law herewith international standards are implemented.

Straipsnis redakcijai įteiktas 2010 m. spalio 29 d.